

STORTINGET

Innst. 21 S

(2020–2021)

Innstilling til Stortinget
fra utenriks- og forsvarskomiteen

Dokument 8:101 S (2019–2020)

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentant Bjørnar Moxnes om å sikre rettmessig erstatning for norske veteraner med psykiske skader

Til Stortinget

Bakgrunn

I dokumentet fremmes følgende forslag:

- «1. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om at veteraner med krav på erstatning for psykiske belastningsskader fra utenlandsoperasjoner ikke rammes av foreldelse før tidligst 3 år etter vedtak om uføretrygd og innvilget yrkesskade begrunnet i psykisk belastningsskade. Regjeringen bes utforme forslaget slik at endringen gis tilbakevirkende kraft, slik at den også omfatter veteraner skadd før 2010, og slik at veteraner som allerede har blitt nektet erstatning på bakgrunn av foreldelse, får anledning til å søke på nytt.
2. Stortinget ber regjeringen sikre at den ytre tyveårsfristen for foreldelse ikke benyttes for å nekte erstatning til veteraner som ellers oppfyller vilkårene for erstatning.
3. Stortinget ber regjeringen sikre at dagens ordning for finansiering av juridisk hjelp for veteraner, herunder advokatbistand og reiseutgifter, opprettholdes.
4. Stortinget ber regjeringen gjennomgå saker om erstatning for veteraner fra Statens pensjonskasse og klagenemnda for å identifisere om praksis er i strid

med gjeldende rett, og sikre gjenopptakelse av alle saker der vedtak fra Statens pensjonskasse og/eller klagenemnda kan være i strid med gjeldende rett.

5. Stortinget ber regjeringen sikre at spesialisterklæring om varig psykisk belastningsskade ikke settes til side av Statens pensjonskasse eller erstatningsordningenes klageorgan, uten at erklæringen først sendes tilbake til den aktuelle spesialisten for en kommentar eller tilleggserklæring. Dersom Statens pensjonskasse eller klageorganet mener at erklæringen fortsatt ikke er tilfredsstillende, må det hentes inn en ny medisinsk vurdering.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Jette F. Christensen, lederen Anniken Huitfeldt, Martin Kolberg, Marianne Marthinsen og Jonas Gahr Støre, fra Høyre, Hårek Elvenes, Trond Helleland, Ingjerd Schou og Michael Tetzschner, fra Fremskrittspartiet, Carl I. Hagen, Siv Jensen og Morten Wold, fra Senterpartiet, Liv Signe Navarsete, fra Sosialistisk Venstreparti, Audun Lysbakken, fra Venstre, Trine Skei Grande, og fra Kristelig Folkeparti, Geir Sigbjørn Toskedal, mener forslaget som er fremmet, må sees i sammenheng med behandlingen av Meld. St. 15 (2019–2020), hvor regjeringen oppsummerer innsatsen for personell i internasjonale operasjoner for Norge de siste ti årene, og peker ut veien videre innenfor veteranområdet.

Komiteen viser til at St.meld. nr. 34 (2008–2009) «Fra vernepliktig til veteran» Om ivaretagelse av personell før, under og etter deltakelse i internasjonale operasjoner, representerte det første skrittet mot en helhetlig nasjonal veteranpolitikk, og ble fulgt opp med en handlingsplan i 2011 og oppfølgingsplan i 2014. Over den siste tiårsperioden har ulike regjeringer arbeidet målrettet for å bedre ivaretagelsen av veteranene.

Komiteen mener at bruk av militær makt er en av de mest alvorlige beslutninger en regjering kan fatte. Det påligger derfor regjeringen et stort ansvar når den velger å sende kvinner og menn ut i militære strids handlinger. Komiteen legger til grunn at våre veteraner og deres familier skal ivaretas på en god måte. Veteraners skader er av ulike karakterer både fysisk og psykisk. Mange skader oppdages først flere år etter tjeneste. Komiteen ser at arbeidet rundt psykiske traumer og oppfølging av dette har blitt intensivert og akseptert i større grad enn tidligere, og at det fortsatt gjøres ytterligere tiltak for å bedre tilbudet.

I forbindelse med behandlingen av Meld. St. 15 (2019–2020) Også vi når det blir krevet – veteraner i vår tid, merket komiteen seg at det i perioden 2010–2019 var 817 veteraner som søkte om kompensasjon. 339 veteraner har fått innvilget kompensasjon, og til sammen er det utbetalt om lag 1,5 mrd. kroner i kompensasjon. Flertallet av de veteraner som har fått kompensasjon, tjenestegjorde i Libanon, mens enkelte veteraner har tjenestegjort på Balkan, i Afghanistan eller i andre land.

Komiteen merket seg også at det har vært en reduksjon i utbetalinger av kompensasjon de siste årene, fra i overkant av 200 mill. kroner i 2014 til 48 mill. kroner i 2018. Dette forklares med at mellom 70 og 80 pst. av søkerne de siste årene har fått avslag. Årsaken til dette er at mange av sakene som nå kommer inn til SPK, fremmes på et svakere bevismessig grunnlag enn tidligere. Samtidig er andelen innkomne kompensasjonssøknader fortsatt stabilt høyt – fra 55 søknader i 2014 til 53 i 2018.

Komiteen viser, i sammenheng med det fremsatte forslaget, til meldingens omtale av arbeidsgruppens gjennomgang av erstatnings- og kompensasjonsordningene, samt saksbehandling i Statens pensjonskasse, SPK.

Komiteen viser også til uttalelsesbrev fra statsråden den 20. august 2020, hvor det fremkommer at arbeidsgruppens hovedkonklusjon var at ordningen hadde fungert etter intensjonen. Rapporten inneholdt en rekke anbefalinger. Enkelte anbefalinger var det konsensus om og ble ansett tilstrekkelig utredet i arbeidsgruppens rapport. Disse ble inntatt i Meld. St. 15 (2019–2020) Også vi når det blir krevet – veteraner i vår tid, og er fulgt opp i høringsbrev av 2. juli fra Forsvarsdepartementet. Videre fremkommer det at det for tiden pågår et arbeid i departementet med å vurdere de øvrige an-

befalingene fra arbeidsgruppen nærmere. Videre heter det i brevet at det foreliggende representantforslaget bygger delvis på disse øvrige anbefalingene. Statsråden mener det er for tidlig å ta stilling til de forslagene som gjelder foreldelse og behandling av spesialisterklæringer. Forslaget om å sikre dagens ordning for finansiering av juridisk hjelp og forslaget om gjennomgang og eventuell gjenopptakelse av tidligere saker, mener statsråden uansett ikke bør etterkommes. Komiteen merker seg at statsråden konkluderer med at forslagene som fremmes, ikke bør vedtas, og at forslag om endring i reglene om foreldelse og behandling av spesialisterklæringer vurderes nærmere i Forsvarsdepartementet.

Komiteen har tatt til etterretning veteran- og tjenestemannsorganisasjonenes felles uttalelse til Stortingets utenriks- og forsvarskomite om Representantforslag 101 S (2019–2020) fra Bjørnar Moxnes, hvor de støtter forslaget.

Komiteen vil understreke at det har vore viktig å føre ein veteranpolitikk som tek i vare veteranar på ein verdig og god måte. Dette er personar som på vegner av Noreg har delteke i internasjonal fredsbevarande, fredsopprettande eller statsbyggjande innsats. Komiteen viser til at dette er nokre av våre fremste kvinner og menn, og deira innsats på vegner av nasjonen fortener at storsamfunnet stiller opp når nokre av desse i ettertid slit med psykiske seinskadar som følgje av tenesta. Komiteen meiner difor at det er eit samfunnsansvar å sikre deira rettar til erstatning.

Fleirtalet i komiteen, medlemene frå Arbeidarpartiet, Framstegspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, vil peike på at representantforslaget set fokus på kjende utfordringar i erstatningssaker for veteranar i dag. Tilbakemeldingar frå veteranar og deira interesseorganisasjonar er at erstatningsregleverket er komplisert og ofte vanskeleg å forstå. Fleirtalet viser til innspel frå SIOPS, som peiker på at det i dag kan ta opp til ni år for ein veteran å få saka si ferdigbehandla i SPK og Nav.

Fleirtalet viser til at det er ein kjend problematikk at spesialisterklæringar om psykiske belastningsskadar vert sett til side i mange saker. Oppfatninga frå veteransida er at ein blir møtt med eit tungt system som mistenkeleggjer ein, og særst tidkrevjande prosessar, og at dette er ei ekstra tung belastning i ein allereie krevjande situasjon. Fleirtalet meiner difor at det er av interesse å styrke tilliten til spesialisterklæringar i erstatningssaker. Dette er fagpersonar med høg kompetanse, og fleirtalet stiller seg spørjande til at deira vurderingar vert sett til side i stort omfang. Fleirtalet peikar på at det kan ta lang tid før psykiske belastningsskadar kjem til uttrykk hjå personar som har opplevd traumatiske hendingar. Dette er ei velkjend sak. Mange vegrar seg ofte også lenge før dei søker hjelp. Fleirtalet meiner

difor det er viktig at ein tillèt bruk av skjønn i erstatningssaker, og at saker ikkje vert forkasta berre grunna foreldning, dersom ein elles oppfyller vilkåra for erstatning. Fleirtalet meiner også at det er feil å setje eit skilje i lovverket mellom veteranar skadd før og etter 2010, og meiner at erstatningsvilkåra skal vere dei same.

Fleirtalet merkar seg at Meld. St. 15 (2019–2020) nemner eit fleirtalsforslag frå arbeidsgruppa om at ein bør vurdere om advokatutgiftene skal verte nedjusterte til statens satsar for juridisk bistand. Verken tenestemannsorganisasjonane eller veteranorganisasjonane i arbeidsgruppa støtta dette. Fleirtalet viser til at det er berre i erstatningssaker for pasientskadar at offentleg salærsats vert nytta elles. I øvrige saker vert vanleg salærsats nytta. Ei endring av salærsatsen vil difor vere eit brot på gjeldande alminneleg erstatningsrett.

Fleirtalet meiner at det er avgjerande at dei som har gått i mange år med psykiske skadar som har medført at dei ikkje er i stand til å fungere som tidlegare, kan få den naudsynte støtta som dei har rett til. Ved søknad om økonomisk erstatning og kompensasjon ligg bevisbyrda på veteranen. Fleirtalet viser til at etter gjeldande regelverk har veteranen krav på å få dekt «rimelig og naudsynt» advokatsalær etter vanleg timesats. Mange veteranar er i ein sårbar psykisk og økonomisk situasjon, og dette har medverka til å gi dei stor grad av tryggleik.

Fleirtalet er uroa over at endringa kan føre til at advokatar med særskild kompetanse innan personskadeerstatningsrett ikkje vil ta på seg oppdraga. Dette kan igjen føre til svekka rettstryggleik for våre skada veteranar.

På bakgrunn av dette vil fleirtalet støtte forslaga 1–3 og forslag 5 i representantforslaget.

Fleirtalet støttar intensjonen i forslag 4 – at veteranar som har fått avslått erstatningssaker i strid med gjeldande rett, skal ha høve til å få saka si behandla på nytt. Fleirtalet fryktar likevel at det å gjennomgå alle tidlegare erstatningssaker frå SPK og klagenemnda vil vere ei svært tidkrevjande oppgåve, og ynskjer difor heller å gjere det mogleg for veteranar på eige initiativ å få fremja saka si på nytt. Fleirtalet fremjar på denne bakgrunn følgjande forslag til vedtak:

«Stortinget ber regjeringa sikre at veteranar kan få ta opp saka si på nytt der vedtak frå Statens pensjonskasse og/eller klagenemnda kan vere i strid med gjeldande rett.»

I tillegg fremjar fleirtalet forslaga 1, 2, 3 og 5 frå representantforslaget.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti viser til forslaget som omhandler foreldelse for veteraner med krav på erstatning for psykiske belastningsskader fra utenlands-

operasjoner, og at foreldelse ikke må skje før tidligst tre år etter vedtak om uføretrygd og innvilget yrkesskade begrunnet med psykisk belastningsskade.

Disse medlemmer viser til at hensynet til likebehandling taler for at den samme foreldelsesregelen får anvendelse både for saker etter forsvarsloven § 55 og saker etter kompensasjonsordningen. Disse medlemmer viser til at forslag til en ny foreldelsesregel bør inntas i lovproposisjonen om innføring av klageadgang i saker etter forsvarsloven § 55, som er planlagt fremmet denne høsten. Disse medlemmer vil påpeke at retten til å søke på nytt for veteraner som har blitt nektet erstatning på bakgrunn av foreldelse, bør omfatte saker som har blitt avgjort på bakgrunn av foreldesspørsmålet alene, altså saker der SPK eller klagenemnda ikke har konkludert med at de materielle vilkårene for erstatning ikke er oppfylt. Dette vil hindre gjenopptakelse av krav der de materielle vilkårene for erstatning uansett ikke er oppfylt.

Disse medlemmer støtter videre forslaget om å sikre at den ytre tyveårsfristen for foreldelse ikke benyttes for å nekte erstatning til veteraner som ellers oppfyller vilkårene for erstatning, med tilsvarende begrunnelse. Disse medlemmer understreker at Forsvarsdepartementet ikke er kjent med erstatningssaker der SPK eller klagenemnda har avgjort erstatningssaker på bakgrunn av den ytre tyveårsfristen. Disse medlemmer viser til forslaget om å sikre at spesialisterklæring om varig psykisk belastningsskade ikke settes til side av Statens pensjonskasse eller erstatningsordningenes klageorgan, uten at erklæringen først sendes tilbake til den aktuelle spesialisten for en kommentar eller tilleggs-erklæring. Disse medlemmer understreker at det foreligger grunn til å stille seg positiv til å innføre visse endringer i regelverket for behandling av spesialisterklæringer. Disse medlemmer understreker at dette bør skje ved at Forsvarsdepartementet følger opp med en regel for kvalitetssikring, til bruk i tilfeller der man vurderer å konkludere i strid med konklusjonen i spesialisterklæringen. Disse medlemmer viser til at dette vil utgjøre et mer treffende tiltak enn den foreslåtte regelen i representantforslaget, da representantens forslag vil medføre en mer kompleks og forlenget saksbehandling, samt økt ventetid hos spesialister, i SPK og i klagenemnda. Disse medlemmer understreker at det i ivaretagelsen av våre veteraner er viktig å unngå forlenget saksbehandlingstid, da dette for mange veteraner vil innebære en belastning.

Disse medlemmer viser til forslaget om finansiering av juridisk hjelp for veteraner. Disse medlemmer viser til at rimelige og nødvendige utgifter til juridisk bistand dekkes av kompensasjonsordningen, og at det i dag ikke ligger noen begrensning i forskriftene for hvilken salærsats som skal benyttes som grunnlag for salær til advokater.

Videre understreker disse medlemmer at det ikke innebærer noen økonomisk risiko for den enkelte veteran å søke erstatning fra SPK, eller påklage vedtaket til klagenemnda. Disse medlemmer viser til at et flertall i arbeidsgruppen som gjennomgikk erstatningsordningene, anbefalte at salærsatsen skal beregnes etter den til enhver tid gjeldende salærsatsen fastsatt av Justis- og beredskapsdepartementet. Disse medlemmer påpeker at den offentlige salærsatsen blant annet benyttes for fastsettelse av salær til offentlig oppnevnt forsvarer, oppnevnt advokat for fornærmede i straffesaker, samt advokater eller andre som yter rettshjelp etter lov om fri rettshjelp. Disse medlemmer viser videre til at den offentlige salærsatsen også benyttes i saker for Norsk pasientskadeerstatning og Pasientskadenemnda, hvilket det er naturlig å sammenligne veteranerstatningssakene med. Disse medlemmer viser til at veteranene med offentlig salærsats fortsatt vil få god og adekvat dekning av utgifter til advokatbistand.

Disse medlemmer viser videre til forslaget om å gjennomgå saker om erstatning for veteraner fra Statens pensjonskasse og klagenemnda. Disse medlemmer viser til at arbeidsgruppen som gjennomgikk ordningene, konkluderte med at ordningene har fungert etter intensjonen. Disse medlemmer understreker at arbeidsgruppen viste til at den materielle reguleringen gjennom praksis i Statens pensjonskasse og nemnda har fungert godt, samt at arbeidsgruppen ikke så behov for en gjennomgang og eventuell gjenopptakelse av eldre saker. Disse medlemmer understreker dessuten at forslagets intensjon blir ivaretatt gjennom andre vedtak i innstillingen, og at konsekvensene ved å innføre en slik regel vil være at det i stort omfang legges beslag på ressurser som i dag benyttes til å behandle nye krav. En ny gjennomgang av alle slike saker vil være meget arbeidskrevende, og dermed forsinke saksbehandlingstiden for nye og fremtidige krav. Disse medlemmer mener dette vil være meget uheldig for veteraner som venter på å få sin sak behandlet.

Disse medlemmer støtter på denne bakgrunnen forslag 1, 2 og 5.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding I, II og V fremmes av en samlet komité. Tilrådingens III og IV fremmes av komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti.

Oslo, i utenriks- og forsvarskomiteen, den 8. oktober 2020

Anniken Huitfeldt

leder

Carl I. Hagen

ordfører

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og rår Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

I

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om at veteraner med krav på erstatning for psykiske belastningsskader fra utenlandsoperasjoner ikke rammes av foreldelse før tidligst 3 år etter vedtak om uføretrygd og innvilget yrkesskade begrunnet i psykisk belastningsskade. Regjeringen bes utforme forslaget slik at endringen gis tilbakevirkende kraft, slik at den også omfatter veteraner skadd før 2010, og slik at veteraner som allerede har blitt nektet erstatning på bakgrunn av foreldelse, får anledning til å søke på nytt.

II

Stortinget ber regjeringen sikre at den ytre tyveårsfristen for foreldelse ikke benyttes for å nekte erstatning til veteraner som ellers oppfyller vilkårene for erstatning.

III

Stortinget ber regjeringa sikre at veteranar kan få ta opp saka si på nytt der vedtak frå Statens pensjonskasse og/eller klagenemnda kan vere i strid med gjeldande rett.

IV

Stortinget ber regjeringen sikre at dagens ordning for finansiering av juridisk hjelp for veteraner, herunder advokatbistand og reiseutgifter, opprettholdes.

V

Stortinget ber regjeringen sikre at spesialist-erklæring om varig psykisk belastningsskade ikke settes til side av Statens pensjonskasse eller erstatningsordningenes klageorgan, uten at erklæringen først sendes tilbake til den aktuelle spesialisten for en kommentar eller tilleggs-erklæring. Dersom Statens pensjonskasse eller klageorganet mener at erklæringen fortsatt ikke er tilfredsstillende, må det hentes inn en ny medisinsk vurdering.